

Ouderen voor jongeren

J.H.M. Nelissen en H.A.A. Verbon*

Bij ongewijzigd beleid dreigt de totale pensioenpremie (AOW en aanvullend pensioen) rond 2030 te verdubbelen tot 40% van de loonsom. Een groot gedeelte daarvan betreft overdrachten van jong naar oud. Om de financiële last voor jongeren te verlichten, moet tijdig overgegaan worden op een middelloonstelsel, premieheffing over aanvullende pensioenen, en een geleidelijke relatieve verlaging van de AOW-uitkering. De inkomensgevolgen van deze aanpak zijn beperkt, terwijl de premiedruk zich op 27% stabiliseert.

Het grote probleem van het Nederlandse pensioenstelsel is dat dit zeer gevoelig is voor demografische en politieke ontwikkelingen. Voor de AOW is dat evident. De premiehoogte wordt, gegeven de politiek bepaalde uitkeringshoogte, volledig bepaald door het aantal ouderen ten opzichte van het aantal werkenden. Ook bij de aanvullende pensioenen speelt de demografie een belangrijke rol door de toepassing van het eindloonstelsel. Het probleem van het eindloonstelsel is dat het tot herverdeling tussen generaties kan leiden, en wel van jongere naar oudere deelnemers in een pensioenfonds.

In dit artikel gaan wij nader op dit herverdelingsprobleem in. Allereerst wordt de systematiek van herverdeling binnen het eindloonstelsel uiteengezet. Vervolgens analyseren wij de beleidsaanbevelingen terzake van het recent uitgebrachte WRR-rapport *Ouderen voor ouderen*¹. Ten slotte worden drie alternatieve oplossingen uitgewerkt.

Herverdeling in het eindloonstelsel

In het eindloonstelsel is het pensioeninkomen gebaseerd op het laatstverdiende inkomen en niet op de ingebrachte premies. Dit houdt in dat bij een (onverwachte) toename van de loonstijging, het aanvullende pensioen zal moeten stijgen voor diegenen die nog niet gepensioneerd zijn². Voor dat extra pensioen is in het verleden geen premie betaald. De 'backservice' beoogt deze premieachterstand in te halen.

Als de pensioenregeling puur op individuele basis zou zijn, zou een oudere deelnemer veelal niet in staat zijn de gevolgen van (onverwachte) loonstijgingen via een premieverhoging voor het aanvullende pensioen financieel te compenseren. Backservice is voor ouderen eenvoudigweg te duur. De meeste pensioenregelingen werken echter niet op individuele, maar op collectieve basis. Als de financieringslast voor een pensioenfonds stijgt, zal de extra pensioenaanspraak die daaruit resulteert evenredig over jong en oud verdeeld worden. Jongere deelnemers aan een pensioenfonds dragen op deze wijze bij aan de

backservice die voor de oudere deelnemers nodig is. Het blijkt dus dat bij toepassing van het eindloonstelsel elementen van het omslagstelsel een rol spelen.

Door demografische ontwikkelingen zal in de eerstkomende twintig jaar het deelnemersbestand van pensioenfondsden aanzienlijk verouderen. Als de gemiddelde leeftijd van de premiebetalers stijgt, zal de gemiddelde last van benodigde backservice toenemen. De pensioenpremies zullen stijgen zonder dat de pensioenrechten in reële termen toenemen. Voor de jongeren die de komende decennia aan een collectieve pensioenregeling gaan deelnemen, wordt een dergelijke regeling steeds onaantrekkelijker door de hoge mate van solidariteit die erin besloten ligt.

Nu is toetreding tot collectieve pensioenregelingen bij een bepaalde werkgever verplicht. Dit lijkt het jongeren onmogelijk te maken zich aan de pensioensolidariteit te onttrekken. Er komt echter steeds meer vraag naar keuzemogelijkheden voor deelnemers in de aanvullende pensioenregelingen. Als werknemers zelf hun fonds mogen kiezen, ligt het voor de hand dat ze het fonds met de laagste premies zullen kiezen. Pensioenfondsden die vooral veel ouderen onder hun klanten tellen en dus een hoge premie moeten berekenen met een laag rendement, zien hun jongere deelnemers vertrekken naar de fondsen met een gunstiger bevolkingsopbouw. Deze fondsen zullen op den duur niet langer de in het verleden gedane pensioentoezeggingen gestand kunnen doen en feitelijk failliet gaan³.

* De auteurs zijn verbonden aan de Katholieke Universiteit Brabant, resp. bij de vakgroepen Sociale Zekerheidswetenschap en Methoden en Technieken van Onderzoek.

1. WRR, *Ouderen voor ouderen*, SDU, Den Haag, 1993.

2. De uitkeringen van de gepensioneerden worden veelal in het geheel niet aangepast, zodat deze groep geen extra kosten oplevert voor de pensioenfondsden.

3. Zie H.A.A. Verbon, Naar een failliet pensioenstelsel?, in: J. Boelhouwer, W. van Genugten en H. Keuzenkamp, *Ontgroening en vergrijzing*, TUP, Tilburg, 1992.

Beleidsaanbevelingen van de WRR

Handhaving van het huidige pensioenstelsel zou neerkomen op het doorschuiven van een groot deel van de kosten naar toekomstige generaties. Zij moeten dan boeten voor de luxueuze pensioenregelingen, zowel in AOW als in de aanvullende regelingen, die in de afgelopen decennia zijn opgezet. De WRR beveelt dan ook aan om het AOW-deel in het totale pensioeninkomen terug te dringen en het omslag-element in de financiering van het aanvullende pensioen te "matigen". Dit alles kan gerealiseerd worden door de AOW niet langer welvaartsvast te maken, het bejaardentaxtarief in de eerste schijf van de inkomstenbelasting af te schaffen (zodat bejaarden in feite AOW-premie betalen), de AOW-gerechtigde leeftijd te verhogen en het eindloonstelsel te vervangen door een stelsel waarbij er van begin af aan meer zekerheid is over de verkregen pensioenrechten, zoals het middelloonstelsel of het opgebouwde-premiestelsel.

De WRR suggereert dat dit samenstel van maatregelen pas rond 2010 ingevoerd hoeft te worden en nu alleen maar aangekondigd hoeft te worden, zodat mensen er in hun plannen rekening mee kunnen houden. Invoering rond 2010 betekent uiteraard dat de huidige bejaarden niet bijdragen in de oplossing van de pensioenproblematiek. Er kunnen twee argumenten genoemd worden ter motivatie hiervan. Ten eerste hebben de huidige bejaarden geen kans meer om zich door middel van besparingen aan te passen aan een verandering in het inkomen. Ten tweede is de welvaart van de huidige bejaarde generatie lager dan die van toekomstige generaties.

Deze argumenten zijn echter niet overtuigend. Wat het eerste argument aangaat kan gewezen worden op het feit dat veel gepensioneerden momenteel nog steeds blijken te sparen, hetgeen in tegenspraak is met de voorspellingen van de 'life-cycle'-theorie⁴. Blijkbaar zien bejaarden zich geconfronteerd met een hoger inkomen dan ze verwachtten tijdens hun werkende periode. Wat het tweede argument aangaat, dient vermeld te worden dat de generatie die momenteel op het punt staat met pensioen te gaan, carrière heeft gemaakt tijdens een periode van ongekende economische groei⁵. Bovendien geldt juist voor deze generatie dat de uitkeringsrechten die zij hebben verkregen, vele malen groter zullen zijn dan de waarde van de premies die zij gedurende hun werkende periode hebben ingebracht. Het lijkt ons dat deze argumenten voldoende rechtvaardiging bieden om ook aan huidige bejaarden een bijdrage te vragen in de verlichting van de pensioenproblematiek.

Alternatieve oplossingen

Bejaarden AOW-premieplichtig

Een eerste maatregel is het bejaardentaxtarief in de inkomstenbelasting te verhogen door ook bejaarden AOW-premieplichtig te maken. Hierbij denken we aan een heffing op de aanvullende pensioenuitkeringen. De minima onder de ouderen worden dus ontzien. Voor de huidige bejaarden leidt deze maatregel tot welvaartsdaling. Jongeren krijgen daarentegen van doen met verlaagde AOW-premiepercentages,

hetgeen op termijn welvaartsverhogend werkt voor deze groep. Deze maatregel kent een stijgende belastingopbrengst doordat het aanvullende pensioen een steeds groter deel van het inkomen van bejaarden gaat vormen. In deze variant wordt de invloed van het omslagstelsel echter niet teruggedrongen.

AOW 0,5% minder welvaartsvast

Een tweede maatregel is de AOW-uitkering niet meer onverkort aan de loonontwikkeling te koppelen, maar deze jaarlijks 0,5 procent daarbij achter te laten blijven.

Een dergelijke relatieve daling van de AOW-uitkering zal verschillend uitwerken voor diverse leeftijdsgroepen. Voor de huidige bejaarden betekent deze maatregel een welvaartsdaling. Voor de huidige jongeren en alle toekomstige jongeren die aangesloten zijn bij een pensioenfonds zal deze daling in beginsel tot een welvaartsstijging kunnen leiden⁶. Ervan uitgaande dat de daling van de AOW gecompenseerd wordt door een verhoging van het aanvullende pensioen, zal voor het laatste een stijging van de pensioenpremie noodzakelijk zijn. Die stijging zal echter minder zijn dan de daling van de AOW-premie doordat het rendement op het kapitaaldeckingsstelsel (dat dus bij de aanvullende pensioenen wordt toegepast) hoger is dan het rendement op het omslagstelsel (dat bij de AOW wordt toegepast)⁷, zodat de totale pensioenpremie kan dalen. Deze welvaartsstijging wordt voor de huidige jongeren echter weer voor een deel tenietgedaan doordat de benodigde back-service in de aanvullende pensioenen als gevolg van de lagere AOW-uitkering toeneemt. Voor de pensioenfondsen betekent de relatief lagere AOW immers een stijging van hun benodigde vermogen voor alle werkenden.

Invoering middelloonstelsel

Een laatste maatregel, ten slotte, is dat meer dan voorheen het pensioenrecht van een generatie gebaseerd zal moeten zijn op het opgebouwde vermogen door een generatie. Hierbij kan gedacht worden aan de invoering van het middelloonstelsel of, nog verdergaand, de invoering van een beschikbare-premieregeling. De invoering van dergelijke systemen zal ten koste gaan van vooral de oudere generaties van premiebetalers, die hun pensioenclaims zien afnemen.

Uitwerking

De consequenties van bovenstaande beleidsaanbevelingen zijn met een microsimulatiemodel doorgerekend. Naast een basisvariant worden drie alternatieve varianten onderscheiden.

4. Zie A. Börsch-Supan en K. Stahl, Life cycle savings and consumption constraints, *Journal of Population Economics*, nr. 4, 1991, blz. 233-255.

5. Voor de levensloop van deze generatie, zie H. Becker, *Generaties en hun kansen*, Meulenhoff, Amsterdam, 1992.

6. Het is dan van belang dat iedereen over een aanvullend pensioen beschikt. Omdat niet te verwachten valt dat iedereen dat vrijwillig voor zichzelf zal regelen, dient de overheid dat te verplichten.

7. Dit volgt uit de Aaron-conditie.

Basisvariant: ongewijzigd beleid

De AOW-uitkering volgt de loonontwikkeling en de in- en uitstroomkansen in en uit pensioenfondsen blijven ongewijzigd.

Variant 1: bejaarden AOW-premieplichtig

Gelijk aan de basisvariant, maar bejaarden worden AOW-premieplichtig over het aanvullende pensioen (dus niet over de AOW-uitkering zelf). Het maximale premieplichtige inkomen is gelijk aan dat voor niet-bejaarden. Deze maatregel wordt gefaseerd ingevoerd vanaf 1995 met stappen van 2%. In 1995 wordt dus een AOW-premie van 2% over het aanvullende pensioeninkomen geheven, in 1996 4%, enzovoort.

Variant 2: AOW 0,5% minder welvaartsvast

Vanaf 1995 blijft de ontwikkeling van de AOW-uitkering jaarlijks 0,5 procent achter bij de loonontwikkeling. Verondersteld wordt dat het aanvullende pensioen – mits daar een franchise is ingebouwd – deze daling slechts voor 70% compenseert, aannemende dat men het maximum aantal dienstjaren bereikt heeft en de betreffende persoon onder een eindloon- dan wel middelloonstelsel valt.

Variant 3: invoering middelloonstelsel

Vanaf 1995 bestaat er nog slechts een systeem van aanvullende pensioenen, namelijk het middelloonstelsel. De opgebouwde rechten tot dan toe blijven intact op basis van het dan verkregen inkomen.

Resultaten

De bovenstaande beleidsvarianten zijn doorgerekend met het microsimulatiemodel Nedymas⁸. Met microsimulatie is het mogelijk zeer complexe systemen, inclusief wederzijdse afhankelijkheden, te beschrijven.

Het achterliggende idee is zeer eenvoudig. Uitgaande van een representatieve steekproef, worden de kenmerken van de steekproefbevolking elke periode aangepast. Op deze wijze wordt een fictief panel gecreëerd en worden individuele levensgeschiedenissen als het ware nabootst. Zo neemt de steekproefbevolking in de loop van de tijd toe als gevolg van geboorten en immigratie van individuen, terwijl ze krimpt als gevolg van sterfte en emigratie.

Voor de aanpassing van de persoonskenmerken aan de steekproefbevolking worden binnen Nedymas momenteel ongeveer 320 persoonskenmerken onderscheiden. De eerste generatie die we min of meer volledig in de tijd kunnen volgen is de geboortegeneratie 1930, die loopt van 1925 tot 1935.

De gevolgen van de voorgestelde maatregelen zijn in de tabellen 1, 2 en 3 weergegeven. Tabel 1 geeft de ontwikkeling van het AOW-premiepercentage weer. De invoering van een middelloonstelsel (variant 3) heeft geen invloed op de AOW-premie. Derhalve zijn bij combinaties van variant 3 met andere varianten, de AOW-premiepercentages van de andere varianten van toepassing.

Basisvariant

In de basisvariant zien we het AOW-premiepercentage van 14,3% in 2000 stijgen tot 23,3% in 2035, waar

na sprake is van een stabilisering op een niveau van ongeveer 22%. In Tabel 2 is weergegeven hoe het premiepercentage voor de aanvullende pensioenen zich ontwikkelt. Onder de basisvariant zal, uitgaande van een rekenrente van 4%, het premiepercentage geleidelijk toenemen tot 16 à 17%. Vooral de back-

service speelt bij deze stijging een grote rol. De relatieve schaarste op de arbeidsmarkt op termijn leidt tot loonstijgingen, die via de backservice een grote invloed in de pensioensfeer hebben.

De totale pensioenpremie zal dus uiteindelijk oplopen tot zo'n 40%, waarvan een groot gedeelte gebruikt wordt voor overdrachten tussen generaties. Het lijkt onvermijdelijk dat dit gegeven de acceptatie van het pensioensysteem door jongere generaties op het spel zet. De hier voorgestelde varianten hebben dan ook tot doel deze stijging af te remmen.

Variant 1

Variant 1 heeft alleen effect op het AOW-premiepercentage. De introductie van AOW-premieheffing op de aanvullende pensioenuitkeringen leidt tot aanzienlijk lagere premiepercentages op termijn. De AOW-premie stijgt dan eerst vanaf 2015 en op de top van de veroudering, het jaar 2035, is het premiepercentage ruim 5 procentpunten lager dan in de basisvariant. Het premiepercentage stabiliseert zich te ziejertijd op een niveau van 17 à 18%, zijnde 4 à 5 procentpunten lager dan in de basisvariant.

Daarbij hangt het uiteindelijke effect niet af van het tijdstip van invoering. Dus als de (geleidelijke) invoering van de premieheffing op aanvullende pensioenen pas in 2010 wordt ingevoerd, zal uiteindelijk het premiepercentage toch op 17 à 18% uitkomen.

Variant 2

Een achterblijven van de AOW-uitkering bij de loonontwikkeling met 0,5% per jaar, leidt ook tot een aanzienlijk lager AOW-premiepercentage in vergelijking met de basisvariant, doch de grote 'winst' is hier later zichtbaar. In 2035 zien we een premiepercentage van 19,9%. Dit is lager dan de basisvariant, maar hoger dan variant 1. Daar het effect van een verlaging van de AOW-uitkering cumuleert, is het tijdstip van invoering wel van belang. Een uitstel van invoering tot het jaar 2010 betekent dat het premiepercentage rond 2060 ongeveer 20% zal bedragen in plaats van de vermelde 18%.

Jaar	Ongewijzigd beleid	AOW premiepl. (1)	AOW minder welvaartsvast (2)	Combinatie (1+2)
2000	14,3	13,9	14,1	13,6
2005	14,9	13,5	14,3	13,0
2010	15,5	13,6	14,5	12,7
2015	17,1	14,3	15,7	13,2
2020	18,4	14,9	16,6	13,7
2025	19,7	15,7	17,4	14,1
2030	22,1	17,2	19,2	15,3
2035	23,3	18,1	19,9	15,7
2040	20,9	16,5	17,5	14,2
2045	21,8	17,2	17,6	14,3
2050	22,1	17,4	17,9	14,5
2055	22,3	17,6	17,4	14,3
2060	22,8	18,0	17,8	15,0

Tabel 1.
Premiepercentages voor de AOW, bij ongewijzigd beleid en verschillende varianten

8. Zie J.H.M. Nelissen, *The redistributive impact of social security schemes on lifetime labour income*, Academisch proefschrift, Katholieke Universiteit Brabant, Tilburg, 1993.

Tabel 2. Premies aanvullende pensioenen; ongewijzigd beleid versus middelloon (%)

Jaar	Ongewijzigd beleid	Middelloonstelsel
2000	8,1	5,2
2005	7,9	6,5
2010	10,9	7,7
2015	12,4	8,9
2020	12,9	8,6
2025	13,9	10,1
2030	16,0	10,4
2035	13,7	10,1
2040	16,9	12,7
2045	17,7	10,2
2050	16,1	11,7
2055	16,6	10,8
2060	16,6	12,1

Variant 1+2

Een combinatie van maatregelen als genoemd onder variant 1 en 2 leidt tot een zeer interessant resultaat: het AOW-premiepercentage is vrijwel stabiel over de onderzochte periode. In eerste instantie (tot 2010) is er zelfs sprake van een lichte daling van het premiepercentage, waarna een lichte stijging optreedt tot maximaal 15,7% in 2035. Daarna stabiliseert het premiepercentage zich op een niveau van 14 à 15%. De daling in het begin van de periode biedt de mogelijkheid een buffer te vormen voor de (geringe) stijging tussen 2025 en 2035.

Zou deze variant 1+2 op deze wijze geïmplementeerd worden, dan kan het AOW-premiepercentage tot ver in de volgende eeuw constant op het huidige nivo van 14% gehouden worden.

Variant 3

In Tabel 2 wordt weergegeven wat de gevolgen zijn van de overgang naar een systeem van middelloonregelingen (beter: gemiddelde-loonregelingen) voor het premiepercentage voor de aanvullende pensioenregelingen. Dit resulteert in een aanzienlijk lager premiepercentage. Op lange termijn bedraagt het verschil ongeveer 5 procentpunten.

Dit neemt niet weg dat het premiepercentage voor de aanvullende pensioenen zal blijven stijgen. Zolang de bevolkingsopbouw nog niet is gestabiliseerd, is dit onvermijdelijk, uitgaande van de veronderstelling dat de te verwachten druk op de arbeidsmarkt leidt tot extra loonstijgingen. Via de backservice die ook in het middelloonstelsel een rol blijft spelen, leidt dit tot premiestijgingen. Bij een beschikbare-premieregelingensysteem zal een door loonstijgingen geïnduceerde premiestijging niet optreden. Bij dit stelsel zijn de te verwachten pensioenuitkeringen echter met grote onzekerheid omgeven, zodat de overheid de garantie van een minimum rendement zou moeten afgeven om te grote terugval in (reële) pensioeninkomens te voorkomen¹⁰.

Inkomensgevolgen

Wat zijn nu de inkomensgevolgen van de voorgestelde maatregelen voor diverse geboorte-generaties? Tabel 3 geeft de inkomenseffecten weer voor de generaties 1930 tot en met 1960. We bekijken hier de gevolgen voor het levensduurinkomen, dat wil zeggen het inkomen over het gehele leven van een individu gesommeerd. De diverse inkomenscomponenten zijn gestandaardiseerd en vervolgens verdisconteerd naar gulden van 1990, waarbij we een discountvoet van 2% hanteren.

Wat in de eerste plaats in de tabel opvalt, is dat de levensduurinkomens van de onderscheiden cohorten niet al te zeer van elkaar afwijken, terwijl bovendien alle cohorten een positieve opbrengst op de tijdens het werkende leven betaalde AOW-premies

weten te realiseren. Die netto AOW-opbrengst is het grootst voor de oudste cohort. Zoals eerder betoogd, geven deze gegevens een rechtvaardiging om de oplossing van de pensioenproblematiek ten minste over alle hier onderscheiden cohorten te spreiden.

AOW-premieheffing

De extra AOW-premieheffing op aanvullende pensioenen (hier aangeduid met AOW-belasting) resulteert onder variant 1 in een inkomensverlies van 62 duizend gulden voor de personen geboren rond 1930 (cohort 1930). Dit inkomensverlies loopt op tot 89 duizend gulden voor de personen geboren rond 1960 (cohort 1960). Als gevolg van de AOW-premieheffing over aanvullende pensioenen gaat de AOW-premie voor niet-bejaarden omlaag. Dit resulteert in een inkomenswinst van 3 duizend gulden voor cohort 1940, oplopend naar 32 duizend gulden voor cohort 1960. De oudste cohort heeft hier geen voordeel van, aangezien deze juist met pensioen gaat op het moment van invoering van de maatregel in 1995.

Lagere AOW

Bij variant 2 zijn per saldo de verliezen (of winsten) geringer omdat de lagere AOW-uitkering hier deels gecompenseerd wordt door hogere aanvullende pensioenuitkeringen. Zo wordt voor cohort 1930 het verlies van 13 duizend gulden als gevolg van de lagere AOW-uitkeringen voor 10 duizend gulden gecompenseerd door hogere aanvullende pensioeninkomens. Voor de twee jongste cohorten is er een verlies aan AOW-uitkeringen van om en nabij 42 duizend gulden, waartegenover een winst aan aanvullende pensioenuitkeringen staat van ongeveer 35 duizend gulden. Daarnaast behoeven deze cohorten minder AOW-premie te betalen. Deze lagere AOW-premie wordt slechts ten dele gecompenseerd door een hogere premie voor het aanvullende pensioen.

AOW-premieheffing en lagere AOW

De verliezen die alle cohorten ondervinden als er AOW-premie over de aanvullende pensioenen wordt geheven (variant 1), wordt afgezwakt als deze variant met een minder welvaarts vaste AOW wordt gecombineerd (variant 1+2). Door de lagere AOW-uitkering (variant 2) valt ook het vereiste AOW-premiepercentage lager uit, waardoor over de aanvullende pensioenen minder AOW-premie geheven hoeft te worden.

Middelloonstelsel

Een overgang naar een middelloonstelsel (met behoud van opgebouwde rechten), variant 3, leidt uiter-

9. Variant 1 heeft geen invloed op de aanvullende pensioenregelingen en leidt zodoende tot dezelfde percentages als onder de basisvariant. Onder variant 2 zal, ter compensatie van de achterblijvende ontwikkeling in de AOW-uitkering, het premiepercentage iets hoger dienen te zijn. Omdat het verschil tot maximaal ongeveer 1% beperkt blijft, zijn deze percentages niet in de tabel opgenomen.

10. Zie A.L. Bovenberg, Een nieuwe fiscale behandeling van pensioenfondsen, *ESB*, 27 januari 1993, blz. 91-93. Op grond van de technische problemen die dat met zich brengt hebben we de effecten van een beschikbare-premieregelingensysteem niet doorgerekend.

Tabel 3. Effecten van de varianten op het levensduurinkomen^a, x f 1000

Cohort	1930	1940	1950	1960
Levensduurinkomen	3.333	3.625	3.774	3.758
wv. netto AOW-opbrengst	200	156	81	18
Effecten op dit inkomen:				
<i>Variant 1</i>				
AOW-belasting	-62	-76	-84	-89
AOW-premie	--	+3	+11	+32
Saldo	-62	-73	-73	-57
<i>Variant 2</i>				
AOW-uitkering	-13	-28	-42	-43
AOW-premie	--	+1	+4	+9
Aanv. pens.uitk.	+10	+26	+34	+35
Saldo	-3	-1	-4	+1
<i>Variant 3</i>				
Aanv. pens.uitk.	--	-22	-26	-37
Aanv. pens.premie	--	+8	+20	+31
Saldo	--	-14	-6	-6
<i>Variant 1+2</i>				
AOW-belasting	-54	-65	-66	-69
AOW-uitkering	-13	-28	-42	-43
AOW-premie	--	+4	+14	+41
Aanv. pens.uitk.	+10	+26	+34	+35
Saldo	-57	-63	-60	-36
<i>Variant 1+3</i>				
AOW-belasting	-62	-76	-84	-89
AOW-premie	--	+3	+11	+32
Aanv. pens.uitk.	--	-22	-26	-37
Aanv. pens.premie	--	+8	+20	+31
Saldo	-62	-87	-79	-63
<i>Variant 2+3</i>				
AOW-uitkering	-13	-28	-42	-43
AOW-premie	--	+1	+4	+9
Aanv. pens.uitk.	+10	+4	+8	-2
Aanv. pens.premie	--	+8	+20	+31
Saldo	-3	-15	-10	-5
<i>Variant 1+2+3</i>				
AOW-belasting	-54	-65	-66	-69
AOW-uitkering	-13	-28	-42	-43
AOW-premie	--	+4	+14	+41
Aanv. pens.uitk.	+10	+4	+8	-2
Aanv. pens.premie	--	+8	+20	+31
Saldo	-57	-77	-66	-42

a. Verdisconteerd en gestandaardiseerd brutoloon plus netto sociale zekerheidsuitkeringen

aard tot lagere aanvullende pensioenuitkeringen vanaf cohort 1940. Dit leidt tot een inkomensverlies oplopend van 22 duizend gulden voor de cohort 1940 tot 37 duizend gulden voor de jongste cohort. De keerzijde hiervan is de aanvullende pensioenpremie. De overgang naar een middelloonstelsel leidt tot besparingen op de aanvullende pensioenpremie. De winst loopt op van 8 duizend gulden voor cohort 1940 tot 31 duizend gulden voor cohort 1960.

Per saldo ondervinden de cohorten 1940 tot en met 1960 nadeel van de invoering van een middelloonstelsel. Dat komt omdat zij baat hebben bij het omslagement dat door de backservice in de aanvullende pensioenen aanwezig is. Voor alle cohorten die nog niet op de arbeidsmarkt zijn verschenen impliceert deze terugdringing van het omslagement echter winst.

AOW-premiebeffing, lagere AOW en middelloonstelsel

Onder de rijen aangeduid met 'saldo' zien we totale effecten van de diverse varianten en combinaties daarvan. De effecten op het totale levensduurinkomen blijken procentueel betrekkelijk gering, namelijk maximaal ruim 2%. Bekijken we met name de inkomensgevolgen van de combinatie van de drie voorstellen te zamen (variant 1+2+3) dan zien we dat de verliezen in levensduurinkomen betrekkelijk gelijkmatig over de cohorten zijn verdeeld. Deze verliezen zijn de prijs voor een beperking van de totale pensioenpremie tot maximaal 27% die deze combinatie oplevert. Jongere cohorten worden bij deze combinatie geconfronteerd met grotere winsten in vergelijking met ongewijzigd beleid.

Het is ook duidelijk wat het effect is van uitstel van de hier doorgerekende maatregelen. Als bejaarden pas vanaf 2010 AOW-premie behoeven te betalen, heeft dat tot gevolg dat de kosten die onder variant 1+2+3 door cohort 1930 worden gedragen, overgeheveld worden naar de jongere cohorten. Op basis van de verdeling van levensduurinkomen over de cohorten en tevens op basis van het profijt van deze regelingen lijkt dit nauwelijks te rechtvaardigen.

Conclusies

De hier gesimuleerde voorstellen laten zien dat de financiële problemen van ons pensioenstelsel zeker niet onoplosbaar zijn. Een combinatie van premieheffing over de aanvullende pensioenen, een zeer geleidelijke relatieve (!) verlaging van de AOW-uitkering en een overgang naar een middelloonstelsel leiden tot een acceptabel beeld. Acceptabel in de zin van premiedruk, doch, en dat is wellicht met het oog op de politieke besluitvorming nog belangrijker, zeker acceptabel in de zin van inkomensgevolgen. De voorstellen verlichten de financiële last van de huidige en toekomstige jongeren aanmerkelijk en dat is noodzakelijk wil het huidige stelsel overleven.

Zouden de huidige generaties mee willen werken aan een dergelijke oplossing? Het valt sterk te betwijfelen. De huidige bejaarden verenigen zich steeds meer in belangengroepen die pal staan voor het behoud van verworven rechten. De pensioenfondsen voelen niets voor afschaffing van het eindloonstelsel. En wat doet de overheid? Onlangs werd er in de Tweede Kamer gedebatteerd over de pensioennota van de regering. De enige uitkomst van dat debat was dat het speciale belastingtarief voor bejaarden zou kunnen worden afgeschaft en wel in 2010.

Helaas moet dus geconcludeerd worden dat bij het oplossen van de naderende financiële problemen van ons pensioenstelsel de nodige politieke lafhartigheid om de hoek kijken. De meerderheid van de Kamer geeft er de voorkeur aan niets te doen en zo de kool en de geit te sparen. De grote kostenstijging waar ons luxueuze pensioenstelsel toe zal leiden zal, naar het lijkt, toch vooral opgebracht moeten worden door toekomstige premie- en belastingbetalers.

Jan Nelissen
Harry Verbon